

# ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 347.122

С. О. СЛІПЧЕНКО,  
доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри охорони інтелектуальної власності, цивільно-правових дисциплін Харківського національного університету внутрішніх справ

## ОГЛЯД ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО РОЗУМІННЯ АБСОЛЮТНОГО ПРАВА

*Метою статті є огляд теоретичних підходів до розуміння абсолютних прав та оцінка стану їх дослідженості. Дослідження точок зору щодо розуміння абсолютних прав дає змогу стверджувати, що їх різноманітність здебільшого виникла завдяки різному термінологічному і методологічному застосуванню поняття «абсолютне право». Це приводить до порівняння або протиставлення різнопланових, різнопорядкових або тотожних категорій. При такому підході існує ймовірність підміни понять, помилкового сприйняття сутності того чи іншого правового явища, довільного використання термінології і т. ін. Їх протиставлення є не досить коректним, а підміна понять призводить до хибних висновків.*

**Ключові слова:** правовідносини, абсолютне право, обов'язок, право.

Надзвичайно важливим у юриспруденції є поділ прав на абсолютні та відносні. У даному питанні відображаються глибокі підвалини теорії та методології права. Завдяки такому поділу виникає можливість виявити ту типову модель поведінки, яка встановлюється нормами права для учасників тих чи інших відносин. Не менш важливим є розуміння кожного з елементів класифікації. Це створює можливість виявити обсяг змісту такого елемента, визначити його поняття, окреслити видові відмінності тощо. Тому дослідження критеріїв поділу на абсолютні та відносні, а також кожного з елементів такого поділу є актуальним для теорії права.

Не викликає сумнівів, що об'єктивне право, здійснюючи регулювання суспільних відносин, які виникають стосовно тих чи інших благ (об'єктів) цивільного права, у першу чергу закріплює ці об'єкти за учасниками цивільних відносин і встановлює для них типову поведінку в межах моделі абсолютного права [1, с. 103; 2, с. 64]. Тому для теорії права значення поняття абсолютного права неможливо переоцінити.

У цьому питанні сучасне положення **проблеми** хоча й має багаторічну традицію поглядів, але не стоїть на місці. **Стан дослідженості** розглядуваного питання характеризується існуванням ряду теорій, що давно вже розділяють між собою погляди вчених на абсолютні права. Огляд цих теорій є **метою та об'єктом** даної статті. При цьому автор усвідомлює, що в межах однієї статті неможливо розглянути погляди всіх дослідників, які тією чи іншою мірою приділяли увагу абсолютним правам.

**Виклад основного матеріалу.** В юридичній літературі досить поширеною є точка зору, відповідно до якої вважається, що абсолютними є ті права, які не підлягають обмеженню (відчуженню) [3, с. 46; 4, с. 340–344; 5, с. 53; 6]. Це вічні, незмінні, над-

державні права. Їх зміст не залежить від волі законодавця [7, с. 244]. Вони є природженими, безумовними, незмінними, а тому недоторканими для влади [8, с. 419]. Подібний підхід привів його прихильників до висновку, що навіть таке класичне абсолютне право, як право власності, перестало бути абсолютним, оскільки воно може бути обмеженим, а його зміст визначається у законі [9, с. 246].

Звертає на себе увагу те, що наведена точка зору, базуючись на різних критеріях поділу, охоплює різнопланові та різнопорядкові категорії, об'єднуючи їх однією назвою. Такий підхід заслуговує на увагу, тому що спрямований на певне узагальнення. Разом із тим його застосування не завжди є виправданим, оскільки може призвести до підміни понять, помилкового сприйняття сутності того чи іншого правового явища, довільного використання термінології та ін. Саме це й відбувається внаслідок застосування подібної характеристики до абсолютних прав у приватному праві.

Якщо виходити з буквального тлумачення слова «абсолютний» (від лат. *absolutus*) – безумовний, повний, досконалий, безвідносний, необмежений [10], то, дійсно, до абсолютних можуть бути віднесені ті права, що характеризуються як необмежені, незмінні, безумовні тощо. Однак у цивільному праві абсолютними є не тільки право власності, що може бути обмеженим, а й обмежені речові права на чуже майно. Обмеженню підлягають і деякі права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, особисті немайнові права. І це ніяк не впливає на їх абсолютну природу. Тому не можна не погодитись із висловленою в юридичній літературі слушною думкою, що для уникнення термінологічної плутанини щодо цього критерію варто було б виділяти не абсолютні та обмежені, а повні (необмежені) та обмежені права [11, с. 429]. Рівною мірою подібна критика стосується і поділу прав на відчужувані та невідчужувані. Не викликає сумнівів, що право на життя, яке є абсолютним, не може бути відчуженим. Разом із тим більшість абсолютних майнових прав може бути безперешкодно передано іншим особам, тобто може бути змінено їх суб'єктний склад. Тому доцільніше і в цьому разі використовувати спеціальну термінологію, що склалася в праві. Що ж стосується тих прав, які є незмінними, вічними, наддержавними, природженими, безумовними, незалежними від волі законодавця, то ще з часів Стародавнього Риму вони отримали назву природних прав (*jus naturale*) [12, с. 24].

Видається, що застосування буквального значення слова «абсолютні» для об'єднання групи зовсім різних за природою прав і таких, що вже мають свою спеціальну назву в теорії права, є не зовсім виправданим. Так, ті права, що К. К. Гасанов та А. В. Стремюхов іменують абсолютними, у теорії права називаються негативними, а їм протистоять права позитивні [13, с. 455]. При цьому під негативними саме й розуміють ті з них, для яких характерною є відсутність будь-якого примусу та обмежень при їх здійсненні з боку будь-кого і передусім держави. Як зазначає О. В. Петришин, це основні права у тому розумінні, що вони «є фундаментом для існування людини як такої, розвитку її особистості, а їх визнання і забезпеченість (невтручання з боку держави) є абсолютно необхідним для держави... Конституцією України встановлено неможливість обмеження таких прав... за будь-яких умов...» [13, с. 455]. До речі, К. К. Гасанов і А. В. Стремюхов також виходять з того, що абсолютні – це й є основні права [6].

Заслуговує на критику і теза прихильників розглядуваної точки зору, що абсолютне право характеризується найбільшою мірою свободи уповноваженої особи. Не за-

перечуючи в цілому існування такої ознаки, зазначимо, що вона мало допомагає в розумінні самого права. Адже відомо, що будь-яке суб'єктивне право надає своєму носієві певну міру свободи поведінки. А тому незрозумілим залишається критерій визначення «найбільшої міри свободи» і те, порівняно з чим вона є найбільшою.

Тому вважаємо справедливим наступне твердження, виказане В. Е. Гулієвим та Ф. М. Рудинським. Вони зазначають: «Загальновідомо, що поділ суб'єктивних прав на абсолютні та відносні – цивілістична класифікація, побудована по колу зобов'язаних осіб. На наш погляд, ця класифікація не може поширюватися на основні права і свободи громадян, що існують у межах відносин типу “громадянин – держава”, де носію суб'єктивного права кореспондує не безліч осіб, не одна особа, з якою існує індивідуально-визначений зв'язок, а вся держава у цілому» [14, с. 142].

Розглядаючи абсолютне право як суто цивільно-правову категорію, відзначимо, що і серед цивілістів існують різні підходи до його розуміння. Відповідно до однієї з теорій, абсолютне право характеризується тим, що воно надає управомоченій особі безпосередню владу над об'єктом [15, с. 192], є юридично визнаним зв'язком між об'єктом і суб'єктом, формою юридичних відносин осіб і благ [16, с. 22; 17, с. 109–110]. Тобто наведена теорія розглядає абсолютне право через зв'язок особи з об'єктом. Її прихильники виходять із того, що абсолютні права є формою відношень лише особи до об'єкта. І в рамках цього відношення вплив відбувається тільки на поведінку управомоченого суб'єкта щодо свого об'єкта [18, с. 116]. Більш категорично з приводу наведеного висловлювався І. В. Михайловський. Він наполягав, що абсолютні юридичні відносини існують між суб'єктом та об'єктом, не потребуючи для свого буття іншого (зобов'язаного) суб'єкта. Останній може з'явитись лише в похідних (зобов'язальних) відносинах [19].

Такий фетишизований підхід до розуміння абсолютного права було піддано справедливій критиці. Один з основних аргументів проти цієї концепції полягає в тому, що всі правові відносини існують між особами, а не між особою та благом [20, с. 304]. Критикуючи фетишизовану концепцію, В. О. Лапач слушно зазначав, що зв'язок між суб'єктом та об'єктом у вигляді правових відносин є неможливим [1, с. 102].

Критика фетишизованої концепції призвела до появи концепції абсолютного права як монополії. І той же В. О. Лапач стверджував, що відсутність правовідношення між об'єктом та суб'єктом ще не означає, що зв'язок між ними взагалі відсутній і що він не має правового характеру. Такий зв'язок існує, має юридичний характер і являє собою надану особі можливість діяти активно та цілеспрямовано самостійно, без посередництва інших осіб, у межах дозволеної законом поведінки [1, с. 102]. Подібної позиції дотримуються й інші вчені. Вони зазначають, що при характеристиці абсолютних прав має йтися не про відносини між суб'єктом та об'єктом, а про відношення (ставлення) суб'єкта до об'єкта [6, с. 258; 21, с. 258]. Завдяки цим правам устанавлюється монополія [22, с. 288], юридична влада особи над тим чи іншим благом [23, с. 263], і саме в цьому виявляється їх зв'язок.

Необхідно зазначити, що розглядаючи абсолютне право як устанавлення монополії суб'єкта над об'єктом і заперечуючи існування між ними правовідносин, деякі дослідники доходять висновку, що воно існує і за межами правовідносин між суб'єктами [19, с. 534–535; 24, с. 116; 25, с. 29; 1, с. 103; 26, с. 78]. Свою позицію останні обґрунтовують таким чином.

1. Цивільне законодавство передбачає існування абсолютних прав за межами правовідносин. Воно не регулює відносини, в яких могло виникати абсолютне право, але забезпечує захист у разі порушення [1, с. 106; 27, с. 57; 28, с. 58]. Таким чином, абсолютні права лише в момент їх порушення набувають форми правовідношення [29, с. 8–9].

Тобто абсолютне право та всезагальний («юридичний») обов'язок не є елементами змісту одного правовідношення, а існують автономно в силу закону.

2. Всезагальний обов'язок осіб, які протистоять уповомоченій особі, установлюється безпосередньо законом, нормою права та не є елементом нескінченного числа правовідносин з невизначеним числом осіб, є загальним правилом поведінки, тобто не складовою правовідношення, а нормою права, правом в об'єктивному сенсі [24, с. 34]. Його припис установлює абсолютний обов'язок кожного утримуватись від порушення абсолютних прав інших осіб [1, с. 103].

3. Структура будь-яких правовідносин (зв'язок між конкретними носіями прав та обов'язків) така, що виключає можливість їх існування з невизначеним складом уповомочених та зобов'язаних учасників. І якщо застосовувати традиційний підхід, то будь-яке правовідношення має бути відносним [30, с. 217]. Якщо ж така відносність (визначеність суб'єктів) відсутня, що спостерігається, на думку прихильників наведеного підходу, в абсолютних правах стосовно зобов'язаних осіб, то відсутнє і правовідношення як таке.

Таким чином, робиться висновок, що конструювання складної схеми правовідносин, в якій абсолютна влада над об'єктом доповнюється обов'язками невизначеного кола осіб утримуватись від порушень, є зайвим [26, с. 78; 1, с. 103] та штучним [31, с. 124]. Абсолютні права є настільки автономними, що перебувають за межами цивільних правовідносин [25, с. 29].

Наведеним теоріям протиставляється інша, відповідно до якої абсолютні права є елементом змісту правовідносин [32, с. 196; 33, с. 72] і встановлюються на користь уповомоченого суб'єкта, проти всіх, проти кожного однаковим чином [34, с. 304]. На відміну від теорії «юридичного зв'язку особи з об'єктом», до якої входять фетишизована концепція та концепція монополії, теорія «юридичного зв'язку осіб щодо об'єкта» розкриває абсолютне право через поведінку одних суб'єктів стосовно інших [35, с. 66; 36, с. 152]. При цьому зв'язок особи з об'єктом ігнорується та вважається юридично байдужим.

Незважаючи на те, що такі концепції абсолютних прав, як «концепція юридичного зв'язку особи з об'єктом» і «концепція юридичного зв'язку осіб стосовно об'єкта», є конкуруючими між собою та зазвичай протиставляються одна одній, у науці цивільного права також робляться спроби примирити ці дві протилежні теорії. Прихильники останньої зазначають, що насправді необхідно розрізнити дві сторони абсолютного права. Одна сторона вказує на безпосереднє відношення особи до об'єкта, на закріпленість останнього за певним суб'єктом. І таким чином установлюється монополія. Друга сторона вказує на юридичні відносини, що виникають з такого закріплення, між особою, за якою закріплено монополію, та іншими особами, що їй протистоять [37, с. 258; 21, с. 258; 38]. Як зазначають представники останньої точки зору, конфлікт між теоріями «зв'язок особи з об'єктом» і «зв'язок осіб щодо об'єкта» стосується лише застосування термінології та зводиться тільки до того, чи називати

юридичними відносинами тільки між особами, чи також і відносинами між особами та об'єктами. При цьому зрозуміло, що перші мають зовсім інше юридичне значення порівняно з другими [39, с. 21; 40]. С. М. Братусь зазначав, що відносини осіб стосовно об'єктів і відношення до останніх як своїх чи як чужих – це дві сторони одних і тих самих вольових відносин. За словами С. Ф. Кечекьяна, правове панування над благом забезпечується зобов'язаннями інших осіб щодо утримання від протиправних посягань на благо [41, с. 143; 40].

Дослідження наведених точок зору щодо розуміння абсолютних прав дає змогу стверджувати, що їх різноманітність дійсно здебільшого виникла завдяки різному термінологічному [39, с. 21; 40] і методологічному застосуванню. Це призводило до порівняння або протиставлення різнопланових, різнопорядкових або тотожних категорій. Такий підхід, напевно, може мати місце в теорії права, оскільки спрямований до певного узагальнення, але не завжди виправданий. При його застосуванні нерідко існує ймовірність підміни понять, помилкового сприйняття сутності того чи іншого правового явища, довільного використання термінології і т. ін. Уявляється, що для усунення такої ймовірності необхідно перш за все визначатись із поняттями, які слугуватимуть однакою підходу до встановлення вектора того чи іншого дослідження. Так, наприклад, відомо, що термін «право» використовується юристами для позначення декількох нетотожних понять. В одному випадку він охоплює право об'єктивне, у другому – суб'єктивне, у третьому – правовідношення, у четвертому – правоздатність, у п'ятому – законний інтерес тощо. Звичайно, ці явища пов'язані між собою. Разом із тим кожне з них є відносно самостійним, наповнене своїм змістом, по-різному характеризується та завжди має межі свого застосування. Тому вбачається, що їх протиставлення було б не досить коректним, а підміна понять призводила б до хибних висновків. На необхідність термінологічного розмежування таких понять при дослідженні абсолютних прав уже неодноразово зверталась увага в юридичній літературі [42, с. 21; 6; 43, с. 126].

**Висновок.** Зроблені висновки, на думку автора статті, дозволять поглибити у подальшому рівень досліджень не тільки загальних положень, а й окремих видів абсолютних прав та вказують на необхідність проведення таких досліджень.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Лапач В. А. Система объектов гражданских прав: теория и судебная практика / В. А. Лапач. – М. : Юрид. центр Пресс, 2002. – 568 с.
2. Рыбалов А. О. Проблемы классификации гражданских правоотношений : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / А. О. Рыбалов. – СПб., 2007. – 221 с.
3. Бахин С. В. О классификации прав человека, провозглашенных в международных соглашениях / С. В. Бахин // Правоведение. – 1991. – №2. – С. 41–51.
4. Стремоухов А. В. Человек и его правовая защита. Теоретические проблемы / А. В. Стремоухов. – СПб., 1996. – 375 с.
5. Ростовщиков И. В. Права личности в России: их обеспечение и защита органами внутренних дел / И. В. Ростовщиков. – Волгоград, 1997. – 190 с.
6. Гасанов К. К. Абсолютные права человека и ограничения прав [Електронний ресурс] / К. К. Гасанов, А. В. Стремоухов // Правоведение. – 2004. – №1. – Режим доступу: <http://www.law.edu.ru/article/article.asp?articleID=1164805>.
7. Проблема свободы и прав человека в современной идеологической борьбе / В. А. Карташкин, Н. М. Кейзеров, Д. А. Керимов и др. ; под ред. Д. А. Керимова, В. М. Чхиквадзе. – М. : Политиздат, 1986. – 319 с.

8. Коркунов Н. М. Русское государственное право. Т. I : Введение и общая часть / Н. М. Коркунов. – СПб. : Тип. М. М. Стасюлевича, 1908. – 623 с.
9. Кулагин М. И. Предпринимательство и право: опыт Запада / М. И. Кулагин // Избр. тр. – М., 1997. – С. 184–291.
10. Большая советская энциклопедия [Электронный ресурс] : полный текст 3-го изд., выпущ. изд-вом «Сов. энцикл.» в 1969–1978 гг. : в 30 т. – Режим доступа: <http://slovari.yandex.ru/dict/bse/article/00079/41500.htm>.
11. Латыев А. Н. К вопросу об абсолютности вещных прав. Цивилистические исследования / А. Н. Латыев // Ежегодник гражданского права. – 2005. – Вып. 2-й / под ред. Б. Л. Хаскельберга, Д. О. Тузова. – М. : Статут, 2006. – 688 с.
12. Римское частное право : учебник / под ред. И. Б. Новицкого и И. С. Перетерского. – М. : Юрист, 1996. – 544 с.
13. Загальна теорія держави і права : підруч. [для студ. юрид. вищ. навч. закл.] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін. ; за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. – Х. : Право, 2009. – 584 с.
14. Гулиев В. Е. Социалистическая демократия и личные права / В. Е. Гулиев, Ф. М. Рудинский. – М. : Юрид. лит., 1984. – 192 с.
15. Римское частное право. – М., 1948. – 380 с.
16. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права / И. А. Покровский. – М. : Статут, 1998. – 353 с.
17. Чередникова М. В. О вещных правах по Гражданскому кодексу Российской Федерации / М. В. Чередникова // Актуальные проблемы гражданского права / под ред. С. С. Алексеева. – М., 2000. – С. 109–110.
18. Иванов А. А. Вещное право / А. А. Иванов // Правоведение. – 1992. – № 1. – С. 115–120.
19. Михайловский И. В. Очерки философии права / И. В. Михайловский. – Томск, 1914. – Т. 1. – 205 с.
20. Райхер В. К. Гражданско-правовые системы антагонистических формаций / В. К. Райхер // Проблемы гражданского и административного права. – Л., 1962. – С. 280–310.
21. Кавелин К. Д. Права и обязанности по имуществам и обязательствам в применении к русскому законодательству. Опыт систематического обозрения / К. Д. Кавелин // Избр. произведения по гражд. праву. – М., 2003. – 722 с.
22. Дозорцев В. А. Понятие исключительного права / В. А. Дозорцев // Проблемы современного гражданского права : сб. ст. – М. : Городец, 2000. – С. 287–320.
23. Васьковский Е. В. Учебник гражданского права / Е. В. Васьковский. – М. : Статут, 2003. – 382 с. – (Классика российской цивилистики).
24. Генкин Д. М. Право собственности в СССР / Д. М. Генкин. – М. : Юрид. лит., 1961. – 224 с.
25. Мозолин В. П. Право собственности в Российской Федерации в период перехода к рыночной экономике / В. П. Мозолин. – М., 1992. – 176 с.
26. Скловский К. И. Применение гражданского законодательства о собственности и владении. Практические вопросы / К. И. Скловский. – М., 2004. – 365 с.
27. Иоффе О. С. Личные неимущественные права и их место в системе советского гражданского права / О. С. Иоффе // Сов. государство и право. – 1966. – № 7. – С. 51–59.
28. Трифонов А. С. Основные положения и характеристика правового режима земель промышленности [Электронный ресурс] / А. С. Трифонов // Имущественные отношения в РФ. – 2006. – № 1. – Режим доступа: <http://www.yurclub.ru/docs/civil/article158.html>.
29. Суховерхий В. Л. Личные неимущественные права в советском гражданском праве : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / В. Л. Суховерхий. – Свердловск, 1970. – 20 с.
30. Явич Л. С. Общая теория права / Л. С. Явич. – Л., 1976. – 287 с.

31. Халфина Р. О. Общее учение о правоотношении / Р. О. Халфина. – М. : Юрид. лит., 1974. – 340 с.
32. Синайский В. И. Русское гражданское право / В. И. Синайский. – М. : Статут, 2002. – 638 с. – (Классика российской цивилистики).
33. Шершеневич Г. Ф. Курс гражданского права / Г. Ф. Шершеневич. – Тула, 2001. – 720 с.
34. Райхер В. К. Абсолютные и относительные права / В. К. Райхер // Изв. экон. ф-та Ленингр. политех. ин-та. – 1928. – Вып. I. – С. 141–176.
35. Магазинер Я. М. Объект права / Я. М. Магазинер // Очерки по гражданскому праву : сб. ст. – Л., 1957. – С. 65–78.
36. Трубецкой Е. Н. Энциклопедия права / Е. Н. Трубецкой. – СПб., 1998. – 183 с.
37. Grimm Д. Д. Лекции по догме римского права / Д. Д. Гримм. – М., 2003. – 496 с.
38. Денисевич Е. М. Односторонние сделки в гражданском праве Российской Федерации: понятие виды и значение [Электронный ресурс] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Е. М. Денисевич. – Екатеринбург, 2004. – Режим доступа: <http://lawtheses.com/odnostoronnie-sdelki-v-grazhdanskom-prave-rossiyskoy-federatsii>.
39. Гримм Д. Д. Юридическое отношение и субъективное право / Д. Д. Гримм // Журн. М-ва юстиции. – 1897. – №4. – С. 1–35.
40. Рыбалов А. О. Абсолютные права и правоотношения [Электронный ресурс] / А. О. Рыбалов // Правоведение. – 2006. – №1. – С. 129–142 // Юридическая Россия : федер. правовой портал (в. 3.3). – Режим доступа: <http://law.edu.ru/article/article.asp?articleID=1236857>.
41. Кечекьян С. Ф. Правоотношения в социалистическом обществе / С. Ф. Кечекьян. – М. : Изд-во АН СССР, 1958. – 187 с.
42. Попондопуло В. Ф. Абсолютные (монопольные) права предпринимателя / В. Ф. Попондопуло // Правоведение. – 1994. – №1. – С. 21–30.
43. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) : монографія / Р. О. Стефанчук ; відп. ред. Я. М. Шевченко. – К. : КНТ, 2008. – 626 с.

## REFERENCES

1. Lapach V. A. *Sistema ob'ektov grazhdanskih prav: teoriya i sudebnaya praktika* (System objects of civil rights: theory and judicial practice), V. A. Lapach, M. : Yuridicheskiy tsentr Press, 2002, p. 568.
2. Ryibalov A. O. *Problemy klassifikatsii grazhdanskih pravootnosheniy* (Problems of classification of civil matters), dis. ... kand. jurid. nauk, 12.00.03, A. O. Ryibalov, SPb., 2007, p. 221.
3. Bahin S. V. O Klassifikatsii prav cheloveka, provozglashennyih v mezhdunarodnyih soglasheniyah (Classification of human rights enshrined in international agreements), S. V. Bahin, *Pravovedenie*, 1991, No. 2, pp. 41–51.
4. Stremouhov A. V. *Chelovek i ego pravovaya zaschita. Teoreticheskie problemy* (Man and his legal defense. Theoretical problems), A. V. Stremouhov, SPb., 1996, p. 375.
5. Rostovschikov I. V. *Prava lichnosti v Rossii: ih obespechenie i zaschita organami vnutrennih del* (Individual rights in Russia: their maintenance and protection of law enforcement agencies), I. V. Rostovschikov, Volgograd, 1997, p. 190.
6. Gasanov K. K. *Absolyutnyie prava cheloveka i ogranicheniya prav* (Absolute human rights and limitations of rights) [Elektronniy resurs], K. K. Gasanov, A. V. Stremouhov, *Pravovedenie*, 2004, No. 1, Rezhim dostupu: <http://www.law.edu.ru/article/article.asp?articleID=1164805>.
7. Kartashkin V. A. *Problema svobody i prav cheloveka v sovremennoy ideologicheskoy borbe* (The problem of freedom and human rights in the contemporary ideological struggle), V. A. Kartashkin, N. M. Keyzerov, D. A. Kerimov, I. A. Ledyah i dr., pod red. D. A. Kerimova, V. M. Chhikvadze, M., Politizdat, 1986, p. 319.

8. Korkunov N. M. *Russkoe gosudarstvennoe pravo* (Russian state law), T. I (Vvedenie i obschaya chast), N. M. Korkunov, SPb., Tip. M. M. Stasyulevicha, 1908, p. 623.
9. Kulagin M. I. *Predprinimatelstvo i pravo: opyt Zapada* (Business and Law: the experience of the West), M. I. Kulagin, *Izbrannyye trudy*, M., 1997, pp. 184–291.
10. *Bolshaya sovetskaya entsiklopediya* (The Great Soviet Encyclopedia) [Elektronniy resurs], polniy tekst 3-go izd., vyipusch. izd-vom «Sov. entsikl.» v 1969–1978, v 30 t, Rezhim dostupu: <http://slovari.yandex.ru/dict/bse/article/00079/41500.htm>.
11. Latyev A. N. K voprosu ob absolyutnosti veschnykh prav. Tsivilisticheskie issledovaniya (The question of absolute property rights. the civil research), A. N. Latyev, *Ezhegodnik grazhdanskogo prava*, Vyip. 2-y, (2005), pod red. B. L. Haskelberga, D. O. Tuzova, M., Statut, 2006, p. 688.
12. *Rimskoe chastnoe pravo* : ucheb. (Roman private law), pod red. prof. I. B. Novitskogo i prof. I. S. Pereterskogo, M., Yurist', 1996, p. 544.
13. *Zahalna teoriia derzhavy i prava*, pidruch. [dlia stud. yuryd. vyshch. navch. zakl.] (The general theory of law: a textbook. [for student of law schools]), M. V. Tsvik, O. V. Petryshyn, L. V. Avramenko ta in., za red. d-ra yuryd. nauk, prof., akad. APrN Ukrainy M. V. Tsvika, d-ra yuryd. nauk, prof., akad. APrN Ukrainy O. V. Petryshyna, Kh., Pravo, 2009, p. 584.
14. Guliev V. E. *Sotsialisticheskaya demokratiya i lichnyie prava* (Socialist democracy and individual rights), V. E. Guliev, F. M. Rudinskiy, M., Yuridicheskaya literatura, 1984, p. 192.
15. *Rimskoe chastnoe pravo* (Roman private law), M., 1948, p. 380.
16. Pokrovskiy I. A. *Osnovnyie problemy grazhdanskogo prava* (Basic problems of civil law), I. A. Pokrovskiy, M., Statut, 1998, p. 353.
17. Cherednikova M. V. O veschnykh pravakh po Grazhdanskomu kodeksu Rossiyskoy Federatsii (About Property Act under the Civil Code of the Russian Federation), M. V. Cherednikova, *Aktualnyie problemy grazhdanskogo prava*, pod. red. S. S. Alekseeva, M., 2000, pp. 109–110.
18. Ivanov A. A. Veschnoe pravo (Right in things), A. A. Ivanov, *Pravovedenie*, 1992, No. 1, pp. 115–120.
19. Mihaylovskiy I. V. *Ocherki filosofii prava* (Essays in the Philosophy of Law), I. V. Mihaylovskiy, Tomsk, 1914, T. 1, p. 205.
20. Rayher V. K. Grazhdansko-pravovyye sistemyi antagonisticheskikh formatsiy (Civil law system antagonistic formations), V. K. Rayher, *Problemyi grazhd. i adm. prava*, L., 1962, pp. 280–310.
21. Kavelin K. D. Prava i obyazannosti po imuschestvam i obyazatelstvam v primenenii k russkomu zakonodatelstvu. Opyit sistematicheskogo obozreniya (Rights and obligations of property and obligations as applied to Russian legislation. Experience a systematic review), K. D. Kavelin, *Izbr. proizv. po grazhdanskomu pravu*, M., 2003, p. 722.
22. Dozortsev V. A. Ponyatie isklyuchitel'nogo prava (The notion of an exclusive right), V. A. Dozortsev, *Problemyi sovremennogo grazhdanskogo prava* : sb. statey, M., Gorodets, 2000, pp. 287–320.
23. Vaskovskiy E. V. Uchebnik grazhdanskogo prava (Textbook of civil law), E. V. Vaskovskiy, M., Statut, 2003, (*Klassika rossiyskoy tsivilistiki*), p. 382.
24. Genkin D. M. *Pravo sobstvennosti v SSSR* (Ownership of the USSR), D. M. Genkin, M., Yuridicheskaya literatra, 1961, p. 224.
25. Mozolin V. P. *Pravo sobstvennosti v Rossiyskoy Federatsii v period perehoda k ryinochnoy ekonomike* (Property rights in the Russian Federation in the period of transition to a market economy), V. P. Mozolin, M., 1992, p. 176.
26. Sklovskiy K. I. *Primenenie grazhdanskogo zakonodatelstva o sobstvennosti i vladenii. Prakticheskie voprosyi* (Application of civil law ownership and possession.practical questions), K. I. Sklovskiy. M., 2004, p. 365.
27. Ioffe O. S. Lichnyie neimuschestvennyie prava i ih mesto v sisteme sovetskogo grazhdanskogo prava (Personal nonproperty rights and their place in the system of Soviet civil law), O. S. Ioffe, *Sov. gosudarstvo i pravo*, 1966, No. 7, pp. 51–59.



28. Trifonov A. S. *Osnovnyie polozheniya i harakteristika pravovogo rezhima zemel promyshlennosti* (Fundamentals and characteristics of the legal regime of industrial lands), A. S. Trifonov, *Imuschestvennyie otnosheniya v RF*, 2006, No. 1 [Elektronniy resurs], Rezhim dostupu: <http://www.yurclub.ru/docs/civil/article158.html>.
29. Suhoverhiy V. L. *Lichnyie neimuschestvennyie prava v sovetskom grazhdanskom prave* (Personal nonproperty rights in the Soviet civil law), avtoref. dis. ... kand. jurid. nauk, V. L. Suhoverhiy, Sverdlovsk, 1970, p. 20.
30. Yavich L. S. *Obschaya teoriya prava* (General Theory of Law), L. S. Yavich, L., 1976, p. 287.
31. Halfina R. O. *Obschee uchenie o pravootnoshenii* (The general doctrine of legal relationship), R. O. Halfina, M., Yuridicheskaya literatura, 1974, p. 340.
32. Sinayskiy V. I. *Russkoe grazhdanskoe pravo* (Russian civil law), V. I. Sinayskiy, M., Statut, 2002, p. 638, (*Klassika rossiyskoy tsivilistiki*).
33. Shershenevich G. F. *Kurs grazhdanskogo prava* (The course of civil law), G. F. Shershenevich, Tula, 2001, p. 720.
34. Rayher V. K. *Absolyutnyie i otnositelnyie prava* (Absolute and relative rights), V. K. Rayher, *Izvestiya ekonomich. f-ta Leningr. politeh. in-ta. Vyip. I.*, 1928, pp. 141–176.
35. Magaziner Ya. M. *Ob'ekt prava* (Object of law), Ya. M. Magaziner, *Ocherki po grazhdanskomu pravu : sb. st., L.*, 1957, pp. 65–78.
36. Trubetskoy E. N. *Entsiklopediya prava* (Encyclopedia of law), E. N. Trubetskoy, SPb., 1998, p. 183.
37. Grimm D. D. *Leksii po dogme rimskogo prava* (Lectures on doctrine of Roman law), D. D. Grimm, M., 2003, p. 496.
38. Denisevich E. M. *Odnostoronnie sdelki v grazhdanskom prave Rossiyskoy Federatsii: ponyatie vidyi i znachenie* (Unilateral transactions in the civil law of the Russian Federation: the concept, types and value), avtoref. dis. ... kand. jurid. nauk, 12.00.03 [Elektronniy resurs], E. M. Denisevich, Ekaterinburg, 2004, Rezhim dostupu: <http://lawtheses.com/odnostoronnie-sdelki-v-grazhdanskom-prave-rossiyskoy-federatsii>.
39. Grimm D. D. *Yuridicheskoe otnoshenie i sub'ektivnoe pravo* (Legal the attitude and subjective right), D. D. Grimm, *Zhurnal Ministerstva yustitsii*, 1897, No. 4, pp. 1–35.
40. Ryibalov A. O. *Absolyutnyie prava i pravootnosheniya* (Absolute rights and legal relationships) [Elektronniy resurs], A. O. Ryibalov, *Pravovedenie*, 2006, No. 1. pp. 129–142, Yuridicheskaya Rossiya, Federalniy pravovoy portal (v.3.3), Rezhim dostupu: <http://law.edu.ru/article/article.asp?articleID=1236857>.
41. Kechekyan S. F. *Pravootnosheniya v sotsialisticheskom obschestve* (Legal relationships in a socialist society), S. F. Kechekyan, M., Izd-vo AN SSSR, 1958, p. 187.
42. Popondopulo V. F. *Absolyutnyie (monopolnyie) prava predprinimatelya* (Absolute (monopoly) rights of the businessman), V. F. Popondopulo, *Pravovedenie*, 1994, No. 1, pp. 21–30.
43. Stefanchuk R. O. *Osobyti nemainovi prava fizychnykh osib u tsyvilnomu pravi (poniattia, zmist, systema, osoblyvosti zdiisnennia ta zakhystu)* (Personal nonproperty right of private individual in civil law (concept, content, system implementation and protection features)), monohr., R. O. Stefanchuk, vidp. red. Ya. M. Shevchenko, K., KNT, 2008, p. 626.

С. А. СЛИПЧЕНКО

## ОБЗОР ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ К ПОНИМАНИЮ АБСОЛЮТНОГО ПРАВА

*Целью статьи являются обзор теоретических подходов к пониманию абсолютных прав и оценка степени их исследованности. Исследование точек зрения относительно понимания*

абсолютных прав позволяет утверждать, что их разнообразие возникло благодаря разному терминологическому и методологическому применению понятия «абсолютное право». Это приводит к сравнению или противопоставлению разноплановых, разнопорядковых или тождественных категорий. При таком подходе существует вероятность подмены понятий, ошибочного восприятия сущности того или иного правового явления, произвольного использования терминологии и т. д. Поэтому представляется, что их противопоставление не достаточно корректно, а подмена понятий приводит к ошибочным выводам.

**Ключевые слова:** правоотношения, абсолютное право, обязанность, право.

S. O. SLIPCHENKO

## OVERVIEW OF THEORETICAL APPROACHES TO UNDERSTANDING THE ABSOLUTE RIGHT

**Problem setting.** *This article is a review of theoretical approaches to understanding the absolute rights. Unbiased law regulating social relations arising from the various objects of civil law, primarily fixes these objects by members of civil relations and sets them to the default behavior within the model quite right. Therefore, the legal theory of the concept of absolute rights can not be overstated.*

**Analysis of recent researches and publications.** *Special attention is paid to problems of absolute rights in the writings of well-known scholars in the field of in civil law: A. O Rybalov, K. Z. Hasanov, A. V. Stremoukhov, A. N. Plate, R. O. Khalfina, V. K. Reicher, D. D. Grimm, S. F. Kechekyan, V. F. Popondopulo and others.*

**Target of research.** *The purpose of this paper is a review of theoretical approaches to understanding the absolute rights and brief assessment.*

**Article's main body.** *The study points of view on the understanding of absolute rights suggests that their diversity has arisen due to different terminological and methodological application of the concept of «absolute right».*

*This leads to a comparison or confrontation between different or identical categories. This approach, of course, can occur in legal theory as described for the synthesis, but not always justified. This method often is probable substitution of concepts, a false perception of the nature of legal phenomena arbitrary use of terminology like. To resolve this probability must first be defined with concepts that serve the same approach in the survey. For example, it is known that the term «law» is used to refer to several lawyers not identical concepts. In one case, it covers the objective law in the other – a subjective right, in the third – the relationship in the fourth – capacity, in the fifth – the legitimate interest of others. Of course, these phenomena are related. However, each of them are relatively independent, the content of which is different and always has limited application. Thus, it seems that the confrontation between them is not entirely correct, and substitution of concepts leads to erroneous conclusions. The need for terminological distinction between the study of absolute rights repeatedly emphasized in the legal literature.*

**Conclusions and prospects for the development.** *Conclusions the author of the article will further deepen the level of research not only general provisions, but certain types of absolute rights and indicate the need for such research.*

**Key words:** law relationship, absolute right, duty, right.

Сліпченко С. О. Огляд теоретичних підходів до розуміння абсолютного права [Електронний ресурс] / С. О. Сліпченко // Право та інноваційне суспільство : електрон. наук. вид. – 2014. – № 2 (3). – Режим доступу: <http://apirg.org.ua/wp-content/uploads/2014/12/Slipchenko.pdf>.